

Lövete középkori templomai

Lövete középkori templomának utolsó megjelenítése az I. osztrák katonai felmérésen (1769–1773) látható. Nem sokkal ezután lebontották, anyagából 1776-ban a falu közepén egy új, barokk stílusú templomot építettek fel. Az elbontott templom területe az egyház tulajdonában maradt, a település továbbra is ide temette halottait, egészen 1870-ig, amikor az új közegészségügyi törvényeknek megfelelően a falu feletti dombon nyitottak új temetőt. Az elpusztult templom emléke mindmáig megmaradt a falu emlékezetében.

A területen, amely napjainkra több telekre darabolódott, 2010-ben tartottunk régészeti terepszemlét, amelyet az említett év őszén régészeti ásatás is követett.¹ A feltárások a következő esztendőben folytatódtak, majd egy év kihagyás után, 2013-ban sikerült elegendő információt összegyűjtenünk, amely lehetővé teszi a templom építési kronológiájának összeállítását.

A három év során összesen 160 négyzetméternyi területet tártunk fel, amelyből 111 temetkezés került elő. A sírgödrök jelentős hányada már a templom elbontása után jött létre. A nagyméretű, újkori sírgödrök jelentős pusztítást vittek véghez a lelőhely rétegtani viszonyaiban, középkori síralományában és nem utolsó sorban a templom falaiban. Az ásatások során feltártuk a teljes szentélyt és sekrestyét, ezen kívül a hajó és a torony északi oldalát.

A régészeti ásatások nyomán világossá vált, hogy a település középkori temploma jóval korábbi, mint azt addig a kutatók sejtették. A legkorábbi templom nyomainak a 12. századig vezetnek vissza. Ekkor egy egyenes záródású templom épült fel. Sajnos a későbbi munkálatok és az újkori temetkezések teljesen tönkretették a korai építkezéshez tartozó sírokat és a falakat is. Kivételt képez egy kis falcsont, amelyet 2011-ben a gótikus oltáralapozás környezetében észleltünk és a szentély keleti falaként határoztunk meg.

A 13. század folyamán ezt a kis templomot alapjaira visszabontották.

Megnagyobbítva, tengelyét kissé nyugatra eltolva építették újjá. Szentélye szintén egyenes záródású volt. Az épület falait 2010-ben és 2011-ben egyaránt megtaláltuk a szentélyben, valamint sikerült azonosítanunk nyugati záródását is, így teljes pontossággal kiserkeszthető volt annak alaprajza. Az ehhez a templomhoz tartozó temető maradványait több védett helyen megtaláltuk, a legtöbb a szentély nyugati fala és az oltáralapozás között maradt meg. Sajnos, az Árpád-korból keltező régészeti leletanyag, sírmelléklet nem került elő. A második építési fázist keltezheti az a temetkezés, amelyet a szentély keleti fala bolygatott.

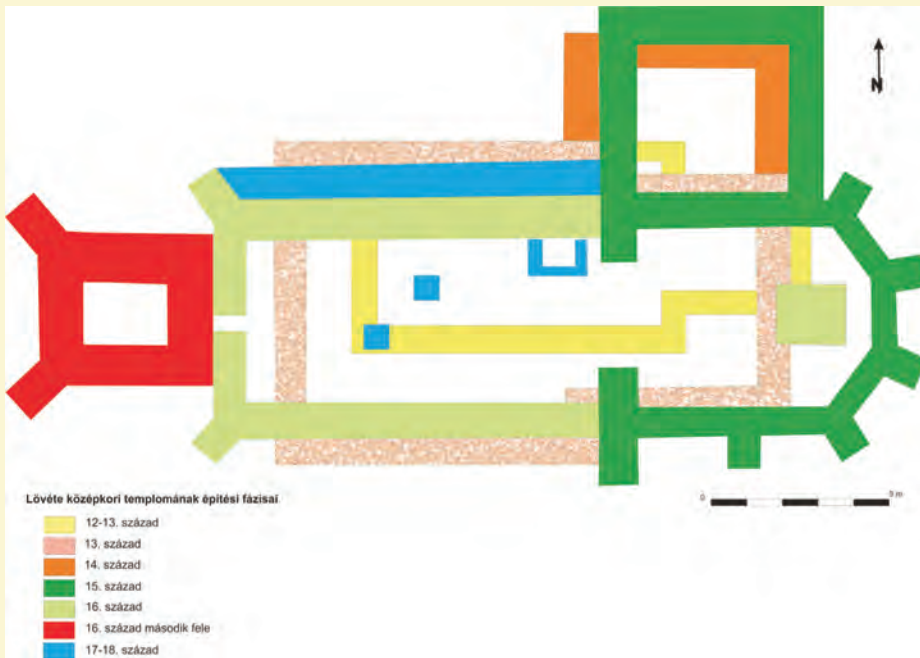
A 14. század folyamán ismét nagyobb átalakítások zajlottak az épületen. Az északi oldalra egy sekrestyét építettek. Ezek a korai sekrestyék meglehetősen kevésbé voltak idáig ismertek Udvarhelyszéken. Az elmúlt évek kutatásai során viszont több példa is ismertté vált, hasonló található Bögözben és Kányádban is.

A templombelső falait ekkor freskókkal díszítették. 2011-ben a nyugati hajófalban, egy másodlagosan beépített kövön egy nagyobb töredéket észleltünk, amelyen egy ló patája látható. Mivel vidékünkön a lovas alakok megjelenése nagyrészt a Szent László-legenda ciklusaihoz köthetőek, így joggal feltételezzük, hogy a második templomot is ennek a legendának a képi megjelenítése borította.

A következő század már a gótika jegyében alakítja át a templomot. Az egyenes záródású szentélyt lebontották, majd kelet fele kibővíve, sokszögzáródású támpilléres falakat építettek. Ehhez az északi oldalra egy sekrestyét is emeltek. A szentélyt kőbordákkal boltozták fel. Ezekből a boltozatbordákból az ásatások alatt számos töredék is előkerült.

A 16. század ismét újabb építkezéseket hozott. Ekkor alapjaira visszabontották a teljes templomot, hajóját kissé megnyújtották nyugat fele, egy 18 méter hosszú, öt méter széles belvilágú épületet húztak fel. Ebből az építkezésből már több ajtó- és ablakeret töredéke is megmaradt, amelyek színesre voltak meszelve. Szintén szí-

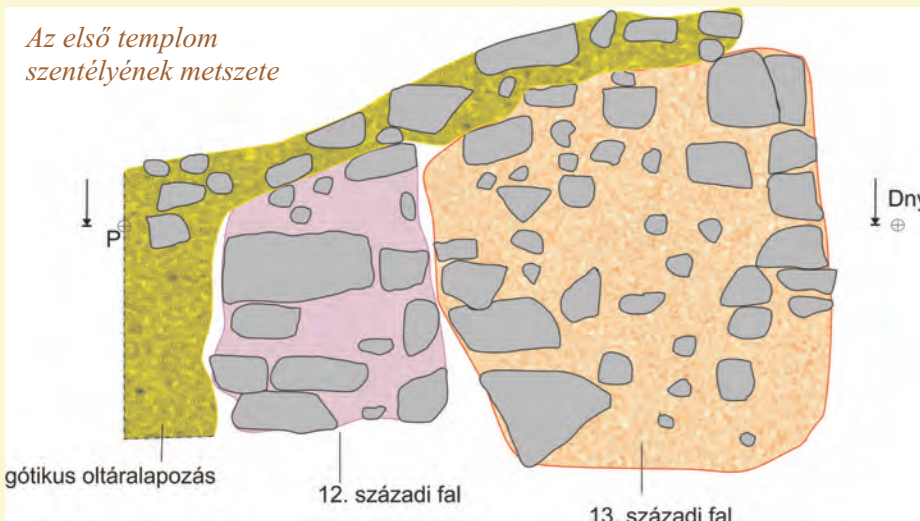
nesre festett vakolatdarabok kerültek elő a régészeti ásatások során, amelyek arra utalnak, hogy a gótikus templom is több színre volt festve.

A század közepe táján a nyugati oldalra egy vastag tornyot építettek. Harangját 1545-ben öntötték. A temetőt egy kőfállal vették körbe. Ennek nyomait 2010-ben a déli oldalon kutattuk, ahol egy erőteljesen megdőlt falat találtunk. Feltételezhető, hogy ennek a cinteremfalnak a nagy része mára a legtöbb helyen nyomtalanul eltűnt.

A 17. század első felében a templombelsőát alakították. Az északi oldalon a diadalív mellé egy szószéket is építettek, valamint a nyugati oldalra egy karzatot. Ennek nyomait a 2013-ban végzett kutatások során észleltük.

A viharos 17. században a templom állapota nagyon leromlott. Minden bizonnyal súlyos károkat okozhattak az 1661-es török betörések is. A 17. század végi, 18. századi püspöki vizitációk egy romosan álló épületről tesznek említést, amelynek felújítását az előjárók sürgették.

A templom romos állapotba jutásában nagy szerepe volt, hogy az északi falak több helyen az alap aljáig meghasadtak. Ennek nyomait az ásatások alatt is jól megfigyelhettük. Hogy a templomot megmentse, a 18. század elején nagyfokú munkálatokba kezdtek. Az északi fal külső oldalánál az alap aljáig leásva, több mint egy méter vastag falat építettek, hogy annak további megcsúszását meggátolják. A munkálatok lezárását jelenthette az 1721-es esztendő, amikor Mártonffi György püspök a templomot újjászentelte. A felújítások nem hozták meg a kívánt eredményt, 1733-ban már újabb problémák adódtak. A fokozatos elcsúszást nem sikerült megállítani, így a 70-es évek elejére a gyülekezet az épület elbontása mellett döntött.

A 82. számú sír

A 2013. évi lövetei régészeti ásatások egyik leglátványosabb lelete a 82. számú sír volt. Ugyanis az újkori sírból előkerült férfi csontváz nyakában, egészen a csípőjéig lecsüngő, szalag alakú liturgikus ruhafoszlányt, vagyis stólat „viselt”, aminek elszíneződött szegőanyaga meglepő ép-

A meghasadt északi hajófal és a melléje épített megerősítés

ségben maradt ránk. A papi hatalmat megjelenítő ruhafoszlány egyértelművé tette számunkra, hogy e sírban Lövéte valamelyik plébánosa nyugszik. A sír feltárása során előkerült az elkorhadt koporsó szegecsekből kirakott feliratának egy részlete is, amelyből a következő szó volt kibetűzhető: FODO[R]. Ez alapján egyértelművé vált számunkra, hogy a sírban néhai Fodor István helybeli plébános maradványait találtuk meg, akinek életútját az írott forrásokból elég részletesen nyomon követhetjük.² 1778. november 29-én született Csíksomlyón. Teológiát és filozófiát Gyulafehérváron tanult. 1801-ben tanárnak nevezték ki a székelyudvarhelyi római katolikus gimnáziumhoz. 1802-ben szentelték pappá. 1805-től szolgált Lövétén, s több mint egy fél évszázadig állt az egyházközség élén. Öregsége miatt 1858-ban a papi ténykedéstől visszalépett. 1860-ban végképp nyugdíjaztatta magát. Személyéről az alábbi utólagos bejegyzést olvashatjuk az 1876-tól Lövétén szolgáló Jakab Lajos lelkész tollából a helybeli háztörténetben (Domus Historiában):

„1866-ban³ halt meg a papi lak keleti részén lévő oldalszobában Nagytisztelendő Fodor István, ki a lövétei nemes megyének 60 esztendeig volt lelkipásztora. Mint fiatal pap, az udvarhelyi gimnáziumnál volt tanár. Onnan választás nélkül a püspök ki-nevezte Lövéteire. Valakitől egy szürke lovat kapott és azon jött rendeltetési helyére, amit még sokáig fognak emlegetni a helyi atyafiak. Mint fiatal lelkész, eleinte a kezdet nehézségeivel küzdött, mit még álomsúllyal nehezített a híveknek reluctantans⁴ eljárása. – Emiatt nagyon el volt keseredve. Kérte a főpásztort, hogy jelölne részére egy más állomást ki, mert ő nem elégséges ezen nép vezetésére. A püspök azon utasítást adta, hogy: „fac te sufficientur”. Ezen utasítást említett lelkész úgy magyarázta a maga részére, amint a körülmények utasították.

A népnek jó lelkipásztora volt. Az 1848-iki gyászos emlékü idők után beállva az absolutismus, Fodor István igen nagy tekintéllyel bírt a német hivatalosok előtt, kik nem ösmervén a helyi körülményeket és ezen nép

ügyeit, egy ítéletet sem hoztak addig, amíg a perlekedő atyafiak lelkipásztortól a kérdés alatt álló peres ügyekre vonatkozólag írásban foglalt véleményt nem mutattak elő. – Fodor István, mint lelkipásztor népének jóakarója és igazságos bírja volt. Ha tette a rokonok között nagyon gyakori jószágpereket itt helyben lejáratta, s ezáltal népét a törvénykezés sokoldalú költségeitől megmentette. Azoknak, kik a megismert igazság ellen vakmerőleg vele szembe disputáltak, kézzel fogható és érezhető argumentumokkal⁵ mutogatta meg az igazsághoz vezérlő utat.

Középtermetű, erős testalkatú ember volt. Hat évig élt világtalanul. Nagy gazdaságot folytatott, sok jószágot vett. Mindannak dacára, dirigente sorte⁶, utóbbi napjaiban nem volt olyan ellátásban, mint azt ő jól-

létében magának óhajtott volna. Fekszik a felső temetőben, a régi templom kerítésében. Requiescat in pace!”⁷

Mihály János – Nyárádi Zsolt

1. Az ásátás 2010. évi eredményeiről lásd Mihály János, Nyárádi Zsolt: Lövéte elpusztult középkori temploma. In: *Örökségünk*, IV. évf. (2010) 4. sz. 25–27.

2. Mihály János: *A lövétei Kisboldogasszony plébániatemplom*. Lövétei Helytörténeti Füzetek 1. Székelyudvarhely, 2006. Javított, bővített kiadás. 36.

3. Fodor István 1865. december 16-án hunyt el, 88 éves korában. Ro-mán Nemzeti Levéltár Hargita Megyei Hivatala. F 47. Leltári szám: 350. Matricula Defunctorum Ecclesiae Lövéteiensis. Anno 1859–1870. 48.

4. ellenszegülő

5. bizonyítékokkal

6. sorsa rendelkezéséből

7. Nyugodjon békében! In: A lövétei n[emes]. megye története 1848-tól vezetve. 8–9. Plébániai Hivatal Irattára, Lövéte. Leltári szám: 403/121/a. 1967.

